

הלכות נזקי ממון פרק ח

א. שור שלישראל שנגח שור שלהקדש, או שלהקדש שנגח שור שלישראל פטור, שנאמר "שור רעהו" (שמות כא, לה). וכל הקדשים שחיבין עליהן מעילה, הן שאין בהן דין נזקין. ופסולי המקדשין יש בהן דין נזקין, בין שהזיקו בין שהזקו: שהרי יצאו לפדיון ולהיותן חלין.

ב. שלמים שהזיקו, גובה מבשרם; ואינו גובה מן הבשר כנגד האמורין שהאמורין שלקדשים קלים, מועלין בהן כמו שבארנו בהלכות מעילה. וכן תודה שהזיקה, גובה מבשרה; ואינו גובה מן הלחם הבא עמה, שאין הלחם מכלל הבשר. וכיצד גובה שיאכל הנזק וחבורתו מן הבשר בקדשה, כנגד חצי נזק שלו.

ג. וכיצד אינו גובה כנגד האמורין: שאם היה לו לגבות בחצי נזקו שווה דינר, והיה כל הבשר עם האמורין שווה שני דינרים, והבשר בלא אמורין שווה דינר וחצי אינו גובה שני שלישי הבשר, אלא חצי הבשר בלבד.

ד. וכן שור ההפקר שהזיק, פטור שנאמר "שור רעהו" (שמות כא, לה), עד שיהיו הנכסים מיחדים לבעלים. כיצד: שור ההפקר שנגח, וקדם שיתפס אותו הנזק בדין עמד אחר וזכה בו הרי זה פטור. ולא עוד, אלא שור המיוחד לבעלים שהזיק, ואחר שהזיק הקדישו או הפקירו הרי זה פטור: עד שיהיו לו בעלים בשעת הזקו, ובשעת עמידה בדין.

ה. שור שלישראל שנגח שור שלנכרי, בין תם בין מועד פטור: לפי שאין הגויים מחיבין את האדם על בהמתו שהזיקה, והרי אנו דניין להם כדיניהן. ושור שלנכרי שנגח שור שלישראל, בין תם בין מועד משלם נזק שלם: קנס הוא זה לגויים לפי שאינן זהירין במצוות, אינן מסלקין הזקן; ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן אין משמירין אותה, ומפסידין ממון הבריות.

ו. שור תם שהזיק אם מכרו המזיק, עד שלא עמד בדין אף על פי שהוא מכור, הרי הנזק גובה ממנו; וחוזר הלוקח וגובה מן המזיק שמכר לו: שפיון שנגח, קול יש לו; ולא היה לו לקח, עד שייגבה הנזק.

ז. הקדישו המזיק הרי זה מקדש, כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. שחטו, גובה הנזק מבשרו. נתנו במתנה מה שעשה עשוי, וייגבה הנזק ממנו.

ח. הזיק ועמד בדין, ואחר כך מכרו אינו מכור; הקדישו, אינו מקדש; נתנו במתנה, לא עשה כלום. קדמו בעלי חובות שלמזיק, ותפסוהו בין שחב עד שלא הזיק, בין שלא חב עד שהזיק לא זכו, אלא הנזק גובה ממנו: שאפלו היה שלבעלי חובות מתחלה והזיק, הרי זה גובה מגופו.

ט. מועד שהזיק, בין עמד בדין בין שלא עמד בדין, והקדישו או מכרו או נתנו במתנה או שחטו מה שעשה עשוי; קדמו בעלי חובות והנהיגוהו, בין חב להם עד שלא הזיק, בין הזיק עד שלא חב זכו בו: לפי שאין משתלם הנזק אלא מן היפה שבנכסי המזיק, והרי כל נכסיו משעבדין לנזק זה.

י. כשבית דין נזקקין לגבות הנזק מנכסי המזיק, גובין מן המטלטלין תחלה. אם לא היו לו מטלטלין כלל, או שלא היו

הַמַּטְלָטְלִין כְּנֶגֶד כָּל הַנֶּזֶק גּוֹבִין הַשָּׂאָר מִן הַקֶּרֶקַע, מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסֵי הַמַּזִּיק. וְכָל זֶמֶן שֶׁיִּמָּצְאוּ מַטְלָטְלִין, אִפְּלוּ סָבִין אֵין נִזְקָקִין לַקֶּרֶקַע.

יא. מֵת הַמַּזִּיק קֹדֶם שִׁישָׁלֵם אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לַמַּטְלָטְלִין שְׁלִיתוּמִים, אֲלֹא לַקֶּרֶקַע; וְגוֹבִין לַנֶּזֶק מִן הַזְבוּרִית: מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּזֶק נַעֲשֶׂה כְּבַעַל חוֹב, וְהַמַּטְלָטְלִין אֵין מַשְׁתַּעֲבָדִין לְבַעַל חוֹב. וְאִם תֶּפֶס הַנֶּזֶק הַמַּטְלָטְלִין בְּחַיֵּי הַמַּזִּיק, גּוֹבִין לוֹ מֵהֵן אַחֵר מוֹתוֹ.

יב. כְּבָר תִּקְנוּ הַגָּאוֹנִים לְגִבּוֹת בַּעַל חוֹב מִן הַמַּטְלָטְלִין, וּפְשָׁטָה תִּקְנֶה זֶה בְּכָל בְּתֵי דִינִין; לְפִיכָךְ מַגְבִּין הַנִּזְקָקִין מִן הַמַּטְלָטְלִין שְׁלִיתוּמִים. וְאִם לֹא הִנִּיחַ מַטְלָטְלִין, גּוֹבִין לָהֶן מִן הַזְבוּרִית שְׁכָל הַבֶּא לַפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוּמִים, לֹא יִגָּבֶה אֲלֹא מִן הַזְבוּרִית כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

יג. אֵין הַנִּזְקָקִין מַשְׁתַּלְמִין, וְאֵין חֵיבִין בַּכֶּפֶר, וְאֵין הַבְּהֻמָּה נִהְרָגָה אֲלֹא בְּרֹאֶיהָ בְּרוּרָה, וּבַעֲדִים הַכְּשָׁרִים לְהַעֲיד: שְׁלֹא תֹאמַר הוּאִיל וְאֵין מְצוּיִין בְּאוּרֵיּוֹת הַסּוֹסִים וּבִרְפַת הַבָּקָר וּגְדֻרוֹת הַצֹּאן, אֲלֹא הָעֲבָדִים וְהָרוּעִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אִם הָעִידוּ שְׁבֻהֻמָּה זֶה הִיא שֶׁהִזִּיקָה אֶת זֶה שׁוֹמְעִין לָהֶן; אוֹ אִם הָעִידוּ קִטְנִים אוֹ נָשִׁים שְׂאָדָם זֶה חָבַל אֶת זֶה, אוֹ הָעִידוּ בַּשָּׂאָר נִזְקָקִין סוֹמְכִין עָלֶיהֶן. אֵין הַדָּבָר כֵּן; אֲלֹא לְעוֹלָם אֵין מַחֲיבִין מִמּוֹן עַל פִּי עֲדִים, עַד שֶׁיִּהְיוּ עֲדִים הַכְּשָׁרִים לְהַעֲיד שָׂאָר עֲדִיוֹת, וְיַעֲידוּ בְּבֵית דִּין, וַיַּחֲבֹּ בֵּית דִּין הַמַּזִּיק לְשָׁלֵם.

יד. שׁוֹר שֶׁהָיָה רוּעָה עַל גֵּב הַנֶּהָר, וְנִמָּצָא שׁוֹר הָרוּג בְּצִדוֹ אֶף עַל פִּי שְׂזָה מִנְּגַח וְזֶה מוּעָד לַגַּח, זֶה מִנְּשֹׁף וְזֶה מוּעָד לְשֹׁף אֵין אוֹמְרִין בִּידוּעַ שְׂזָה נִשְׁכוּ, וְזֶה נִגְחוּ; אִפְּלוּ גָמַל הָאוֹהֵר בֵּין הַגָּמְלִים, וְנִמָּצָא גָמַל הָרוּג בְּצִדוֹ אֵין אוֹמְרִין בִּידוּעַ שְׂזָה הָרָגוּ: עַד שֶׁיִּרְאוּהוּ עֲדִים כְּשָׁרִים.